

În pira redeschisă acum de Andrei spătarul, el argumenta, cum n-o făcuse prima dată, că are dreptul asupra satului fiindcă Nănăștii a fost cumpărat de tatăl său de la Manea logofătul. Dar față de această argumentare se văzu, și au fost și boieri care „au mărturisit în divan, că nu a cumpărat Manea logofăt, nici nu a dat bani pe partea de la Nănișăști pe care o vinduse el lui Vladul logofăt, ci a dat mănăstirii Govora altă ocină la Mihăești”, pentru această parte de la Nănișăști.<sup>150</sup>

Făcînd judecată dreaptă, „împreună și cu părintele nostru chir vlădica Grigore și cu toți cinstiții boieri ai domniei mele”, Matei vodă hotărăște să stăpînească mănăstirea Govora și egumenul Meletie Macedoneanul cu ceilalți călugări satul Nănișăști din județul Argeș, așa cum „a fost dat și miluit de acei foști cnezi, încă de mai nainte vreme, iar Andrei spătar să-și caute, dacă a dat tatăl lui, Vladul logofăt, bani, sau orice, să-și ia el banii de unde i-a dat, sau ocina de la Mihăești, care a fost a lui Manea logofăt”. Cu satul mănăstirii însă, Andrei să nu mai aibă treabă și amestec fiindcă așa spun și hrisoavele și cărțile de danie și de miluire ale „acelor cnezi bătrîni”, pe care domnul le citise în divan.<sup>151</sup>

Hrisovul din 2 noiembrie 1635,<sup>152</sup> de care am amintit mai sus, ne arată că Andrei, fiul lui Vlad logofăt de la Ruda, acum ajuns sluger, a mai încercat încă o dată să obțină măcar cît de cît ceva din Nănișăști. Anume, acea „ocină și vecinii care s-au vîndut lui Manea logofăt”, care sînt dați anume, ceea ce demonstrează că nu tot satul se vinduse lui Manea și că de aceea se putea vorbi de faptul că Vlad logofătul Rudeanu, intrat prin cumpărătura de la Manea în sat, a cotropit și restul. Se efectuase deci și vînzare necinstită și cotropire. Cum era firesc, Andrei slugerul pierdu și de data aceasta pentru că cumpărătura de la Manea fusese rău făcută. Deci, el să-și ia banii de unde îi dăduse, iar ocina și cu vecinii vinduți lui Vlad Rudeanu, tatăl său, împreună cu tot satul Nănișăști să rămîna mănăstirii, stăpînire neclintită de nimeni, în baza vechilor ei drepturi.<sup>153</sup>

Strădania egumenului Meletie pentru recuperarea Nănișăștilor fusese mare, dar se încheiase cu folos.

Mai multe greutăți a avut el de învins cu readucerea în stăpînire mănăstirii, a Cerneților și a celorlalte sate dăruite de Udriște postelnicul din Drăgoești. A avut mai multe de întîmpinat de data aceasta fiindcă aici se amestecaseră Buzeștii, dar Meletie nu se dădu în lături de la nici un efort pentru a cîștiga noua judecată pe care o deschidea pentru că era vorba de o danie importantă pentru veniturile pe care ele le aduceau, de care mănăstirea nu se putea lipsi. Din actele Govorii, egumenul tipograf află că „Cernețul jumătate și Medvejdea cu tot hotarișul și Băloțești jumătate și din Cureiaci jumătate de sat”, ba și 6 sălașe de țigani, fuseseră date și miluite la mănăstire de Udriște postelnicul din Drăgoești.<sup>154</sup> Acum ele nu mai erau ale mănăstirii, ci le țineau Buzeștii. Meletie luă atunci dintre aceste acte zapisul de miluire al lui Udriște postelnicul și zapisul lui Radu logofăt și al fratelui său Vlad comis,<sup>155</sup> în care scria „cum au dat aceste sate de au miluit” mănăstirea, și se duse de la arătă domniei, cerîndu-i ca pe baza lor satele să fie înapoiate Govorei, ceea ce

domnul și făcu. Radu Buzescu, „care a fost mare logo(făt)”, văzînd că va pierde satele și socotînd că sînt ale sale, moștenire de la ai lui, se prinse că are cărți cu care să dovedească dreptul său și puse zi soroc că le va aduce în divan pînă la sfîntul Ilie. Dacă nu le va aduce, atunci „să-ș(i) țîi părintele Melint egumin de la Govor(a) toate satele” în discuție și el „să rămîie de lege și de judecată”.<sup>156</sup> Așa ne arată porunca dată mănăstirii Govorei și egumenului „Melint” de Matei Basarab, la 24 iunie 1634<sup>157</sup>, că a început Meletie și acest nou și greu proces pentru averea mănăstirii. Dar um stăteau lucrurile cu aceste sate?

Ne răspunde la această î̃bare hrisovul lui Matei vodă dat la 23 octombrie 16<sup>158</sup>, cînd domnul, după trecerea sorocului fixat judecînd rîcina dă cîștig mănăstirii și egumenului ei Meletie Nedeșanul întărindu-le satele în dispută. Se spune aici că Cernețul jumătate și cu vecini, Băloțeștii jumătate și cu vecini, Coriații jumătate și cu vecini și Medvejdea, tot satul și cu vecini<sup>159</sup>, precum și 6 sălașe de țigani sau gavaoni, cum le zice originalul, pe care-i dă pe nume, „au fost ale lui Udriște postelnicul din Drăgoești și ai jupanișii lui Sora, de moștenire”. În zilele lui Mihnea voievod<sup>160</sup>, Udriște și cu soția lui Sora au dăruit mănăstirii Govora aceste sate și țigani „încă cît au fost ei vii, cu limba lor, de a lor bună voie și au făcut și zapisul lor la sfînta mănăstire și s-au înmormîntat Udriște postelnicul și jupanișii lui Sora și copiii lor în sfînta mănăstire Govora și s-au scris în sfîntul pomelnic”.<sup>161</sup>

Apoi mănăstirea stăpînește cu bună pace pînă cînd în zilele lui Șerban voievod, adică în domnia lui Radu vodă Șerban, ea rămîie pustie „și nu a fost cine să îngrijească de dedinele sfîntei mănăstiri”, de atunci și „pînă în vremea de acum”, în domnia lui Matei vodă. Nefiind cine să-i poarte de grije, atunci, aceste sate și țigani le-a cotropit, cu silă și fără dreptate și cu minciuni, Radu clucerul Buzescu. Ba chiar mai mult, el „a înșelat și pe călugării care au fost atunci viețuitori în sfînta mănăstire de a luat și zapisul lui Udriște postelnic la el, pentru că ținuse și el din aceste mai sus spuse sate, jumătate”.<sup>162</sup> Pentru aceste

<sup>156</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/6. Orig. rom., hîrtie, cf. copie în ms. nr. 234, f. 241; ms. nr. 447, f. 257 v–258; ms. nr. 463, f. 77 v.

<sup>157</sup> Ibidem.

<sup>158</sup> Ibidem, XIII/9. Orig. slav. perg.

<sup>159</sup> Pentru prima dată ele ne apar întărite în stăpînirea lui Udriște postelnic, fiul lui Pirul din Drăgoești, fiindcă îi erau vechi și drepte ocine și dedine, dinainte vreme, de la alți domni, la 27 august 1571, de către Alexandru al II-lea Mircea. Se enumeră aici: Cernețul, Medvejdea, Malovețul, Curiacea, în loc de Băloțești era Cimpul lui Balotă și în plus apărea și Dadilovul. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Ţara Rom., vol. IV, Buc., 1952, nr. 45, p. 43. Cf. pentru Cerneți, A. Sacerdoțeanu, Satul și mănăstirea Cerneți, în „Mitropolia Olteniei”, an XIII (1961), nr. 1–4, p. 51–70.

<sup>160</sup> Probabil este vorba de hrisovul din 8 ianuarie 1590, prin care Mihnea Turcitul întărește Govorei Cernețul, Medvejdea, Băloțești și Curiacea, toate pe jumătate, precum și 6 sălașe de țigani, deadină drepte ale lui Udriște postelnic, dăruite cu limba lui „încă de pe cînd era viu”. Pentru ele a fost scris la pomelnic și s-a și îngropat în mănăstire. Domnul vede cartea de danie a lui Udriște. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Ţara Rom., vol. V, Buc., 1952, nr. 440, p. 423. Dar la 1 februarie 1591, același Mihnea întărea Sorei, jupîneasa lui Udriște postelnic din Drăgoești, satul Cernețul, de lîngă Dunăre, care-i era moștenire de la răposatul ei soț, pentru care avusese pîră cu călugării de la Govora, care susțineau că Cernețul și încă și alt sot le fusese dat de răposat. Văzînd cartea lui Udriște, domnul constată că olt sot a dat Udriște Govorii, „iar Cernețul... el l-a fost lăsat jupînesei lui, Sorii... să-l stăpînească și să s(ă) hrănească” cu el. La moartea ei să-l dea cui va vrea ea. Ibidem, vol. IV, nr. 5, p. 5. Cărțile lui Mihnea în acest caz se contrazic, dor probabil că satul îi fusese lăsat Sorii de soțul ei, numai uzufuctuar, cu toate că-l dăduse mănăstirii, urmînd ca la moartea ei să revină acesteia, cum probabil s-a și întîmplat, pentru că apoi se vorbește că ambii soți au făcut dania la mănăstire și s-au și îngropat acolo.

<sup>161</sup> A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul mănăstirii Govora, în „Mitropolia Olteniei”, anul XIII (1961), nr. 10–12, p. 807, înscrierea lor în el.

<sup>162</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/9. La 24 iunie 1634 se zicea că le-a „împresurat”, Ibidem, XIII/6.

\* Partea I în B.M.I., 2, 1971, pp. 20–32.

<sup>150</sup> Arhivele Stat. Buc., Mănăstirea Govora, VII/12.

<sup>151</sup> Ibidem.

<sup>152</sup> Ibidem, VII/13.

<sup>153</sup> Ibidem.

<sup>154</sup> Ibidem, XIII/6. Orig. rom., hîrtie.

<sup>155</sup> La 9 ianuarie 1572 Alexandru al II-lea Mircea întărea Govorei două părți din sotul Medvejdea și două părți din Malovăț, părți ale lui Radu log. și fratelui său Vladul comis, cu vecinii, dăruite de ei mănăstirii. Egumenul Dorotei arată domnului cartea lor de danie și, pentru că ei erau acum răposăți, „a venit și jupanișii Neacșu, soția lui Radul logofăt, singură... de a spus și ea și a mărturisit așa”, cum era în zapisul lor. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Ţara Românească, vol. IV, Buc., 1952, nr. 52, p. 54–55.



jumătăți de sat avute în fiecare din ele, Radu clucerul a cotropit și părțile mănăstirii devenind astfel stăpîn peste ele în întregime. Timpul scurs apoi peste cotropire și neputarea de grije a mănăstirii făcură să se șteargă de-a binelea amintirea stăpînirii mănăstirii aici, încît chiar Radu Buzescu, fostul mare logofăt, acum zicîndu-i-se „Radul banul Buzescul”, se arăta surprins că nu sînt averea Buzeștiilor<sup>163</sup>, ca de altfel și Preda spătarul fiul lui Tudosie logofătul și nepot al Predii ban Buzescul din Cepturoaia.<sup>164</sup>

La judecată, alături de Radu banul Buzescu apare și Tudosie spătarul. Egumenul Meletie scoase, cum am văzut, zapisul de danie al lui Udriște postelnicul, iar Tudosie spătarul și Radul banul neavînd ce acte să arate, cer să li se pună zi „ca să caute cărțile care sînt – zic ei – la Sima stolniceasa”, adăugînd că „în ce chip va mărturisi Sima stolniceasa astfel să fie”, căci „ei nu știu despre aceasta nimic, ci țin cum au aflat de la părinții lor și de la Sima stolniceasa”.<sup>165</sup>

Domnul le puse soroc să aducă, în timp de două luni, cărțile, dar ei nici o carte n-au adus și atunci „am trimis domnia mea – zice Matei vodă – la Sima stolniceasa de a venit în fața domniei mele la divan și a mărturisit cu sufletul ei, că sînt aceste sate și țigani ale lui Udriște postelnicul și jupanița lui Sora și sînt închinare și miluite de ei... mănăstirii Govora, cum scrie și carnea lui Mihnea vodă<sup>166</sup> și a lui Șerban vodă<sup>167</sup> și cum sînt cotropite de Radul clucer cu sila și nu are nimeni nici o carte”. Cu acest prilej ea „a făcut și zapisul<sup>168</sup> ei sfintei mănăstiri, să fie în locul zapisului lui Udriște postelnicul, care s-a pierdut”.<sup>169</sup>

Tot așa și cu satul Malovețul care „a fost două părți din sat” date mănăstirii „de Radu logofăt și de fratele lui Radu comis”,<sup>170</sup> cum este scris și în cartea lui Alexandru voievod<sup>171</sup> și în cartea lui Mihnea vodă<sup>172</sup>, iar o parte din sat „a fost a lui Udriște postelnicul”. Și a făcut Udriște postelnicul schimb cu mănăstirea<sup>173</sup> de i-a dat el partea din Maloveț, iar mănăstirea i-a dat lui satul Bucovețul, partea ei cită a ținut aici, ocină pentru ocină. Radu clucerul Buzescu a cotropit și acest sat, cum le cotropise și pe celelalte arătate. Evident, pentru lipsa de dovezi și pe baza

mărturiei Simei stolniceasa, care fusese soția lui Stroe Buzescu, Teodosie spătarul și Radul banul rămin de lege și de judecată „ca să nu aibă amestec sau treabă în aceste mai sus spuse sate, ci să țină sfînta mănăstire, cum a ținut și dinainte vreme”. Și de va scoate vreodată oricine cărți în această pricină, ele „să nu fie crezute, ci să stea mincinoase”, căci pîrîndu-se de față mănăstirea „cu Teodosie spătar și cu Radul banul” aceștia au rămas de judecată.<sup>174</sup>

Cu Preda spătarul nu se puteau încheia lucrurile tot acum fiindcă tatăl său, Tudosie logofătul, se apucase, în vremea cînd pe lîngă „alalte lipse” trebuise să mai și pribească, de a vînduț „tot satul Baloteștii, Giurcăi postelnicul din Medvejde și cu partea mănăstirii”.<sup>175</sup> Cum la judecata consfințită prin hrisovul discutat mai înainte „m-au rămas cu divanul (egumenul Meletie), ca să-și ia aciaste părți de sate din Balotești și din Cerneț” și cum partea din Balotești era vîndută de tatăl său, „făcut-am tocmeală cu ig(u)menul în fața domnului și a divanului, de i-am dat partea mia de Cerneț, a patra parte... cu rum(ă)ni... ca să fie mănăstirii”. În același timp să fie și Neculii spătarul, feciorul Giurcăi postelnicul, partea din Balotești cumpărată de la tatăl său, în bună pace de către mănăstire în viitor.

În baza acestei tocmele și a zapisului, din 25 noiembrie 1635<sup>176</sup>, dat de Preda spătar, Matei vodă emise hrisovul din 13 ianuarie 1637<sup>177</sup>, prin care întări mănăstirii Govora și egumenului Meletie, tocmeala încheiată prin zapisul dat de Preda spătar.

Tot la 25 noiembrie, fără an<sup>178</sup>, dar probabil din ziua și anul în care făcea zapisul de tocmeală de mai sus, deci în anul 1635, Preda spătarul scria Cernețenilor anunțîndu-i că „m-am tocmît cu igumenul de la Govora de am dat partea mea di la voi mănăstirei, pentru Balotești”. Pentru aceasta, datul ce va fi, de acum înainte „tot la mănăstire să dați”<sup>179</sup>.

În cadrul acestor împrejurări și a rezultatelor obținute de neobosită acțiune a lui Meletie de a reface puterea economică a mănăstirii, trebuie să cuprindem și porunca lui Matei vodă Basarab, din 11 aprilie 1735<sup>180</sup> (adică 1627, ceea ce este evident greșit<sup>181</sup>, trebuind a fi desigur 1635), dată – curios – „părintelui Vasilie, de la sf(î)nta mănăstire Govora<sup>182</sup>, ca să fie volnic cu această carte... de să aibă a luarea gorștina de oi de la rumânii sfintei mănăstiri de la Cerneț(i) și de la toate satele” mănăstirii, precum să aibă a lua „și dintru niște oi ce sînt din Țara Ungurească pre ocina Cernețului”, din 20 de oi una „cum iaste leagea și obiceiul încă de mai nainte vreme”. Lui Buliga căpitanul i se poruncește să caute să fie el ispravnic la împlinirea poruncii dacă i se va face opoziție și nu va putea ridica gorștina arătată de la tot omul ale cărui oi au iernat pe ocina mănăstirii<sup>183</sup>.

Și tot așa și cartea lui jupan Nicola postelnicul<sup>184</sup> pe care o scrie către Radul pircălab la Blatnița grăindu-i să caute oameni buni, megiași să împartă „rumânii de în Cernețu în doșă cu călugării de la... Govora”. Pe cei de la Medvejdea și Malovețul să-i lase în pace c-au fost miluiți de Udriște postelnicul din Drăgoești, (în act se zice Drăgești), însă pe cei din „Belotești, iar să-i împarți”, ca și pe cei din Curiaci, tot pe din două „cum au fost miluiți(i) de boiarii cei bătrîni ale cui au fost moșii(e)”, și

<sup>163</sup> În ambele acte citate în nota precedentă se află această atitudine. Pentru actul din 23 octombrie 1634, vezi citatul luat din el și redat în continuare în textul nostru.

<sup>164</sup> Zapisul lui Preda spătarul cu data 25 noiembrie 1635, Ibidem, XIII/10. Orig. rom., hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 245 v–246; ms. nr. 447, p. 260 v–261; ms. nr. 463, f. 85 v–86.

<sup>165</sup> Dar Sima stolniceasa îi scria domnului că „ai fost trimis măriatal(e) la mine pentru rîndul sfintei mănăstiri de la Govora, pîntru nește sate ce-au dat nene Udriște la mîrt(e) lui și 6 silaș(e) de țigani”, și „cum voi ști eu... așa să spui mării tal(e)”. Ea mărturisește: „că cum iaste scris în carte Mihnei voevod” așa știe și ea, „că sînt date acele sate și acei țigani de nenea Udriște la moartea lui” și mănăstirea le-a ținut „oarecîtăvra vreme, iară de la o vreme le-au aprit boiarii de la sfînta mănăstire”. Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/7, Orig. rom., hirtie, document fără dată. Cf. copie și în ms. nr. 234, f. 241 v. – 242; ms. nr. 447, f. 258 v – 259; ms. nr. 463, f. 85.

<sup>166</sup> Cea din 8 ianuarie 1590, desigur, citată mai înainte.

<sup>167</sup> E hrisovul din 8 aprilie 1610, de care am mai vorbit. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVII, B. Țara Rom., vol. I, Buc. 1951, nr. 393, p. 443–444. Pentru a fi volnic să ia datul de la aceste 5 sate obținea egumenul Eftimie de la Radu Mihnea cartea din 5 mai 1611, cum s-a văzut mai înainte, Ibidem, vol. II, Buc., 1951, nr. 7. p. 8.

<sup>168</sup> În adevăr Sima stolniceasa a fost chemată la divan domnul nemulțumindu-se probabil cu ce îi scrisese ea mai înainte. Ea a venit căci „den boerii cei bătrîni... am rămas numai eu” și „m-au întrebat domnu nostru Matei voevod și toți(i) boerii divanului”, iar ea a mărturisit cum a știut. „Cît pentru acel zapes al nenei lu(i) Udriște” care pierise „am făcut eu acesta să fie în vecie la sfînta mănăstire”, ceea ce confirmă cele ce spune hrisovul lui Matei vodă. Ibidem, XIII/8. Orig. rom., hirtie, act din 15 iulie 1634. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 242–243 (cu iunie 15); ms. nr. 447, f. 258; ms. nr. 463, f. 80.

<sup>169</sup> Ibidem, XIII/9. Cf. copie ms. nr. 234, f. 243–245; ms. nr. 447, f. 259–260; ms. nr. 463, f. 80 v–82.

<sup>170</sup> Pentru stăpînirea lor în Medvejde și Malovăț și pentru dania la Govora, actul din 9 ianuarie 1572. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Țara Rom., vol. IV, nr. 58, p. 54–55. Pentru alte tranzacții între ei ca rude, v. și actul de la Alexandru voievod, din 12 ianuarie 1572, Ibidem, nr. 60, p. 56–57.

<sup>171</sup> La 27 august 1571 toate aceste sate, plus Dedilovul, le întărea lui Udriște postelnicul Alexandru vodă, Ibidem, nr. 45, p. 42–43.

<sup>172</sup> Dar în cartea lui Mihnea vodă din 8 ianuarie 1590, dacă la ea se referă, nu se vorbește nimic de Malovăț, ci numai de Cerneț, Medvejdea, Balotești, Curiacea și cele 6 sîlașe. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Țara Rom., vol. V, nr. 440, p. 423. Va fi fost poate altul hrisovul la care se referă.

<sup>173</sup> O tranzacție între mănăstire și Udriște din Drăgoești, ne-o arată cartea pe care i-o dă la mină egumenul Daniil al Govorei, la 17 mai 1581. Ibidem, vol. V, nr. 24, p. 24.

<sup>174</sup> Toate acestea tot în hrisovul din 23 octombrie 1634. Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/9.

<sup>175</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/10.

<sup>176</sup> Ibidem, Cf. și copie în ms. nr. 234, f. 245 v–246; ms. nr. 447, f. 260 v–261; ms. nr. 463, f. 85 v–86.

<sup>177</sup> Ibidem, XIII/11. Orig. slav, hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 246–248; ms. nr. 447, f. 261 v–262 etc.

<sup>178</sup> Ibidem, XXVII/62. Orig. rom. hirtie. Cf. copie în ms. nr. 447, f. 262; ms. nr. 463, f. 89.

<sup>179</sup> Ibidem.

<sup>180</sup> Arh. Stat. Buc., ms. nr. 463, f. 88, copie.

<sup>181</sup> Matei Basarab nu putea domni la această dată. E desigur o lectură greșită a celui care a făcut copia.

<sup>182</sup> În act nu se spune ce sarcină va fi avut acest Vasile în mănăstire. Egumen este exclus, căci Meletie era în plină funcțiune. Poate că avea sarcina să stringă gorștina, dar formula cu care i se adresează domnului prea aduce cu cea folosită cînd domnia se adresează conducerei mănăstirii.

<sup>183</sup> Ibidem, documentul și locul citat.

<sup>184</sup> E din 3 iunie, fără an, dar poate din 1636. Ibidem, Mănăstirea Govora, XXVII/61, Orig. rom., hirtie. Cf. copie în ms. nr. 447, f. 262 v; ms. nr. 463, f. 87 v.



aşa cum a văzut el în cartea lui Udrişte postelnicul şi în cele „ale altor domni bătrâni ce-au fost mai dinainte vreme”<sup>185</sup>.

Pornit să-i urmărească pe toţi cei care apucaseră cite ceva din ceea ce avusese mănăstirea pe vremea când n-a avut cine să caute de interesele ei, căci sărăcise, egumenul Meletie, în anul următor 1635, începu să se ocupe, chiar de la începutul anului, de ocina mănăstirii de la satul Frăsinet<sup>186</sup>, partea Comăneasii, întărită pentru prima dată mănăstirii în 1537, cum se vede din hrisovul din 18 iunie 1537<sup>187</sup> al lui Radu vodă Paisie<sup>188</sup>. Ocina aceasta îi fusese dată Govorei de Vasilie monahul, dar o seamă de loc din ea fusese împresurată de coziani, iar altă seamă de loc o ţinea un anume Matei din Comanca. Pentru a descurca şi această împresurare Meletie egumenul se duse cu Cozianul, adică cu egumenul de la Cozia, şi cu Matei din Comanca la domnie şi se pîri cu ei în divan. Aşa ne arată că a început acţiunea de recuperare şi a Frăsinetului porunca dată mănăstirii Govora, pentru a-şi ţine această ocină, de Matei vodă Basarab, la 10 ianuarie 1635<sup>189</sup>.

În divan, Cozianul, care nu avea nici o carte de stăpînire, se apucă să susţină că bucata de loc pe care o ţinea Cozia, mănăstirea lui, în Frăsinet, ar fi fost cumpărată de Mihai Viteazul, care a dat-o la mănăstire, dar Matei din Comanca mărturisi el singur „cum n-au dat Mihai vodă nici un ban, ce au fost a moşilor lui dată la mănăstire” la Govora, iar cozianii „n-au avut nici o carte pre acel loc”. Domnul vede şi un hrisov în acest sens, fără să ni se spună de la cine era el. Judecata însă, ţinînd seama şi de hrisovul care se văzuse, dă de lege mănăstirea Cozia şi întăreşte Govorei, ocina în cauză, mai cu seamă că Matei din Comanca se învoi şi el, ca acea ocină să rămînă moşie a mănăstirii, cum o dăduseră şi moşii lui<sup>190</sup>.

Dar Meletie egumenul, în rivna şi vrednicia pe care o puse pentru reînvierea materială a mănăstirii, care după instalarea în incinta ei a celei de a doua tipografii a ţării era sortită a juca un rol cultural de o şi mai mare importanţă pentru ţară, nu se mulţumi numai să caute şi să tragă la răspundere pe cei care acaparaseră bunurile mănăstirii. El avu grijă să mărească veniturile mănăstirii şi pe alte căi, în primul rînd prin obţinerea de scutiri.

În acest sens el se gîndi tot la un sat din preajma mănăstirii, cum se gîndise şi prima dată cînd a obţinut de la domnie dreptul de slobozie, cu scutirile obicnuite, pentru satul Govora, cum am văzut mai înainte, şi anume, la satul Glodul<sup>191</sup>, care este sat „aproape şi în jurul” mănăstirii. Pentru el Meletie Macedoneanul ceru şi domnul îi întări

<sup>185</sup> Ibidem.

<sup>186</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XII/4, document din 10 ianuarie 1635, orig. rom., hîrtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 229; ms. nr. 447, f. 238; ms. nr. 463, f. 54.

<sup>187</sup> Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Ţara Rom., vol. II, Buc., 1951, nr. 222, p. 226. Actul acesta era dat cînd la Govora era egumen „chir Theodor”. Îi zicea atunci Frăsinetul din Cîmpie, iar partea Comăneasei era dată „cu seliştele, cu branişte şi cu cîmp”, arătîndu-i-se şi hotarele. Ocina fusese dăruită de monahul Vasilie, care era părintele lui Jitian stolnic, şi de Prodan vornic. Vasilie monahul a fost îngropat în mănăstire, iar Prodan vornicul se tocmi cu egumenul să fie lăsat să se hrănească pe această ocină, cît va fi el viu, iar după moartea lui, ea să rămînă mănăstirii pînă va sta ea.

<sup>188</sup> Numai două zile mai tîrziu, la 20 iunie 1537, el da încă un hrisov din care mai aflăm, de pildă, că monahul Vasilie era tatăl şi al lui Prodan vornicul, că plătise pentru ocina cumpărată de la Comăneasa 2 000 de aspri etc. Ibidem, nr. 223, p. 228.

<sup>189</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XII/4.

<sup>190</sup> Ibidem.

<sup>191</sup> Era unul dintre satele cele mai vechi ale mănăstirii, cu toate că prima menţiune despre el o întîlnim abia la sfîrşitul secolului al XV-lea, la 4 februarie 1488 (Doc. Rom. Hist. B. Ţara Rom., vol. I, Buc., 1966, nr. 210, p. 335, 336), cînd Vlad Călugărul, dînd Govorei ocina numită Hinţa, o cumpără, între alţii, şi de la un Vilcu din Glod. În stăpînirea mănăstirii ni-l arată hrisovul din 25 ianuarie 1499, prin care Radu cel Mare îl întăreşte mănăstirii Govora scutindu-l de dădii şi slujbe (Ibidem, nr. 290, p. 471-474), dar mănăstirea îl stăpînea „încă din zilele de demult, de cînd este Ţara Românească şi de cînd s-a zidit întii sfînta mănăstire”, zice un hrisov de la Vlad Vintilă voievod, din 3 noiembrie 1533. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Ţara Rom., vol. II, Buc., 1951, nr. 149, p. 150. Cf. în acelaşi sens şi documentul din 1 aprilie 1551 dat Govorei de Mircea Ciobanul, ibidem, vol. III, Buc., 1952, nr. 3, p. 3-5. A se vedea şi studiul lui A. Sacerdoţeanu, *Glodul şi Hinţa, două sate dispărute ale mănăstirii Govora*, în „Analele Universităţii Bucureşti, Seria ştiinţe sociale, Istorie”, anul XVII (1968), p. 61-78.

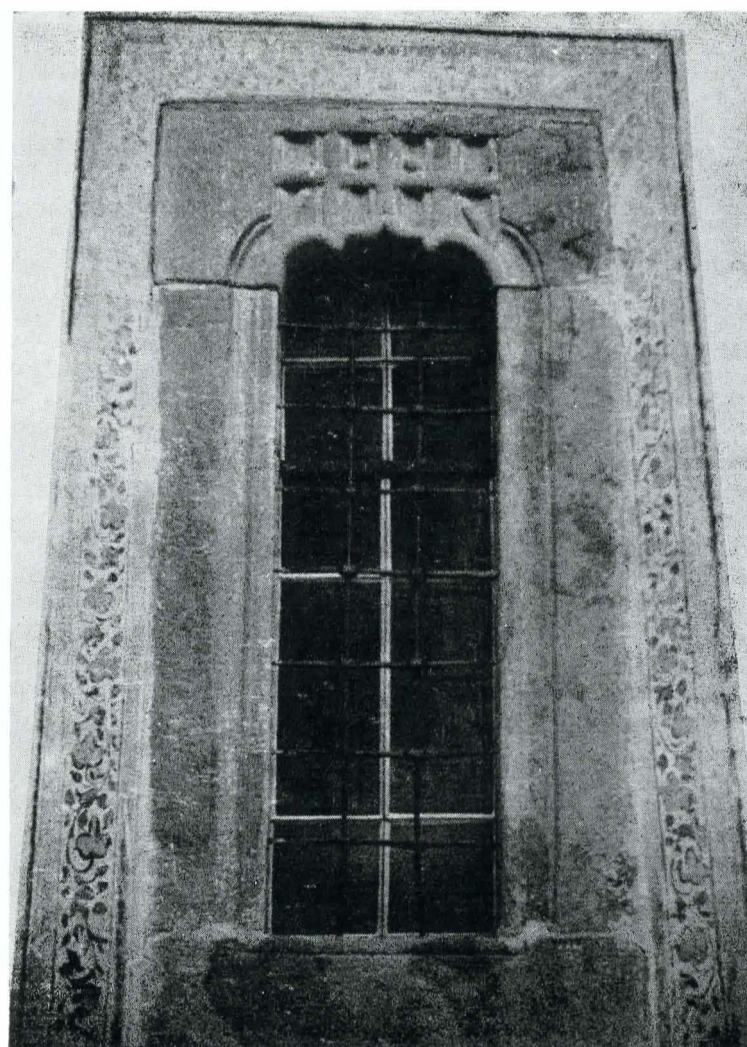


Fig. 10. Cadru cu fereastră, peretele de sud, mănăstirea Govora.

la 20 aprilie 1636<sup>192</sup>, ca locuitorii din Glod să fie în pace şi slobози de toate dările, pe care actul obţinut le arată anume, şi de slujbele şi mîncăturile cite sînt peste an în ţară. De „nimeni să nu aibă turburare”, zice hrisovul obţinut, numai să dea satul Glodul la mănăstirea Govora „dijma stupilor şi gorştina oilor şi a porcilor şi vinăriciul zeciuală domnească”, iar altceva să nu aibă să dea nimic domnesc, pentru că mănăstirea era săracă, „fără venit din nici o parte, nici de la vinărici, nici de la dijmă, nici de la vamă, nici din nimic, cum au alte mănăstiri”.<sup>193</sup> Dijma şi gorştina şi vinăriciul cît ar fi căzut să fie partea domnească să se ia de la acest sat Glodul, să treacă pe seama mănăstirii, iar „domnia mea să nu iau nimic, cît mă va ţine domnul Dumnezeu la domnie”. La judecata ce se va face satului să nu se amestece nici cămăraşii de la Ocna Mare, nici bănişorii din judeţ, nici nimeni, ci să-i judece numai egumenul cu tot soborul. Dar dacă vreunul dintre ei va avea vreo vină mare, atunci pe acela să-l trimită la domnie<sup>194</sup>.

Miluirea şi iertarea aceasta de toate dădiiile domnul o făcea împreună cu sfatul său care avea în frunte pe lângă Grigorie mitropolitul ţării, pe Teofil, episcopul de Rimnic, pe Efrem, episcopul de Buzău, pe toţi egumenii din ţară şi, în afara lor, şi a boierilor sfatului, şi pe însuşi Theofan, patriarhul Ierusalimului, care se află în acel moment în ţară<sup>195</sup>.

Profitînd de prezenţa patriarhului în Bucureşti<sup>196</sup>, iscusitul şi vrednicul egumen Meletie se grăbi să ceară şi de la el o carte patriarhicească care să întărească şi bisericeşte hrisovul domnului. Chiar în aceeaşi zi de 20 aprilie 1636<sup>197</sup>, patriarhul Theofan al Ierusalimului şi a toată Pa-

<sup>192</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XXV/18. Orig. slav. perg. Cf. şi ms. nr. 463, p. 115 v - 116.

<sup>193</sup> Ibidem.

<sup>194</sup> Ibidem.

<sup>195</sup> Ibidem.

<sup>196</sup> Actul din 20 aprilie 1636 era dat de Matei vodă din Bucureşti.  
<sup>197</sup> Ibidem, XXV/17. Orig. rom. hîrtie. Este iscălit în afară de Theofan patriarhul şi de Grigorie mitropolitul ţării şi de Teofil, episcopul Rimnicului.



lestina, Siria, Arabia... și celelalte confirmă și din partea-dania lui Matei vodă, însoțind-o în același timp cu nelipsitul și, de data aceasta, destul de strașnicul blestem patriarhicesc asupra acelor care ar îndrăzni să calce dania și scutirea ce se făcuse prin hrisovul domnesc.

Trei ani mai târziu însă, domnul veni cu o poruncă ce știrbea ceva din conținutul privilegiului acordat, pe care, se vede treaba, Meletie nu va fi putut-o împiedica să fie dată. El emite la 1 martie 1639<sup>198</sup> o poruncă prin care slobozia Glodul e supusă a da „de acum înainte la vrēm(ea) haraciului împărătescu, bir(ul) domnii mele pre 40 de num(e)”, care mai înainte fusese pe seama lui Sima vistierul și a agăi Diicul, 60 de nume, „de le-au plătit pîn(ă) acum”. El le iartă 20 de nume și la vremea haraciului „să aib(ă) a stringe părintele eg(u)menul Meletie den Govora birul aceștii slobozii” și să-l aducă singur la visteria domnească. Altcineva să nu intre între ei, căci va avea ceartă de la domn. S-ar putea totuși să nu fie vorba de o știrbire a primului privilegiu dat de Matei vodă, dacă ne gândim că între dările care figurează enumerate anume și pentru care se dă scutire, birul nu e trecut<sup>199</sup>. Cu toate că nu se dă nici o lămurire acolo în legătură cu el, se prea poate ca tocmai fiindcă el rămânea a fi plătit de aceea nu era trecut în rîndul celor de care satul era scutit, cu toate că de obicei se indicau cele de la care se făcea excepție.

Nici importantul venit de la mori Meletie nu-l neglijează și pentru aceasta pornește să obțină dreptul de a-și face mori pe locuri pe care, în trecutul îndepărtat, mănăstirea mai avusese, dar pe care nu le iertase nici timpul nici relele împrejurări prin care trecuse țara. La 25 octombrie 1636<sup>200</sup> egumenul Meletie obține de la Matei Basarab o poruncă prin care este volnicit, el și călugării, să-și facă „moară în mijlocul pârăului din apa morii Cozii ce să chieamă Erbășie, în ulița Oprii vistier, unde au fost mai denainte vrême moara lui Vlad voevod, care moară iaste scrisă în hrisovul Radului voevod<sup>201</sup> feciorul lui Vlad voevod și în hrisovul moșului domnii mele Basarab voevod<sup>202</sup>. Aici fuseseră „doao vadure, unul de la Vlad voevod, altul de la Basarab voevod și au tot stătut pustii căci n-au avut mănăstirea putere să le facă”. Acum, însă, Matei luind domnia „am dres și am făcut de iznoavă moară în vadul moșului domnii mele Basarab voevod, ca să nu piară pomēna” acestuia<sup>203</sup>. Cît privește celălalt vad, acolo unde orășenii, împreună și cu „sluga domnii mele Radul al doilea portari”, au arătat atunci cînd mănăstirea a avut pîră cu Sima logofătul<sup>204</sup>, „pentru un metoh al mănăstirii și pentru niște schimbure”, acolo să-și facă Govora „iar moară cum a fost în veac”. În caz că „va scăpa apă de la acea moară din apa Erbășii”, atunci să poată umbla și morile lui Sima logofătul, „iar de nu, să rabde, pentru că s-au pîrăt de față pentru acel vad și au rămas Sima logofăt de lēge, ca să-și ție el numai metohul, iar cu vadul să n-aibă nici o treabă<sup>205</sup>.

În aceeași zi, 25 octombrie 1636<sup>206</sup>, Matei Basarab da și lui Sima al doilea logofăt, cu fiii, poruncă să stăpînească un loc de moară, probabil tot la Erbășie<sup>207</sup>, loc pe care

își și făcuse mori pentru care avusese pîră cu mănăstirea Govora, fiindcă egumenul Meletie pîrise la domnie că acel loc era din vechime al mănăstirii. Dar în această pîră se pare că egumenul ajunsese să asuprească el pe alții, căci domnul, dînd la mijloc 4 boieri să caute să cerceteze pricina, împreună cu sluga domnească Radu al doilea portar, de care amintea și hrisovul anterior<sup>208</sup>, socotește că acest loc se cade să rămînă lui Sima logofătul, căci s-a făcut mai de mult schimb stătător între Tudor Jălavul și mănăstirea Govora, din care pricină cumpărătura lui Sima logofăt rămîne bună<sup>209</sup>. Pentru că fiecare din cele două părți din proces rămîn cu ce li se cuvenea, domnul dă în aceeași zi cite un hrisov fiecăreia din părți, întărindu-le separat drepturile.

Paralel însă cu această acțiune pe care Meletie a dus-o pentru a aduna iarăși la un loc moșiile și ocinile mănăstirii Govora, el a avut grije de a face și noi cumpărături și de a primi și noi danii. Nu avem decît să amintim mai multele cumpărături de vii făcute în satul Bunești și e destul ca să ne dăm seama de voința lui de a mări puterea materială a Govorei și pe această cale.

Achiziționarea de noi ocine, în special de vii, fiindcă venitul acestora era însemnătoriu pentru creșterea bunei stări a mănăstirii, a început-o Meletie tipograful chiar din momentul cînd a pornit să adune averea risipită a mănăstirii, din anul 1634.

Astfel la 10 iulie 1634 Radu portariul dă zapis Govorei pentru un loc cu grădină, fiindcă luase un cal de la mănăstire<sup>210</sup>.

La 15 aprilie 1635<sup>211</sup> Teofil episcopul Rîmnicului dă zapisul său mănăstirii Govora, încredințînd că a venit Radu portariul și soția lui Apostola din orașul Rîmnic, împreună cu „egumenul... Meletie”, de „au dat sfintei mănăstiri Govora un loc de casă cu pimniță, cu grădină cu tot, cît se va aleage, pînă în uliță”, fiind acest loc „mai sus de moara Govorii la oraș Rîmnic”, pentru a fi scriși la pomelnic și la proscomidie<sup>212</sup>.

Tot în ziua de 15 martie 1635<sup>213</sup>, Tatomir, cu soția sa, din satul Vlădila, județul Romanatî dau și ei zapis „egumenului Meletie” că au donat mănăstirii a treia parte dintr-un moș, din cei șapte moși pe care mergea moșia, pentru a fi trecuți, ei și părinții, la pomelnic, „iar altă jumătate dintr-această moșie... eu m-am tocmit cu părintele Meletie de o am vîndut drept 2 iape cu mîzi și un cal bun și drept o vacă cu lapte<sup>214</sup>.

La 20 iulie 1639<sup>215</sup>, Mărina soția lui Pătru din Bunești, împreună cu fiii, vînd și ei cu zapis dat la mînă lui Meletie, un răzor de vie la Bunești pentru 3 ughi și tot așa face, la 23 octombrie 1639 și Mihăilă din Glod care, împreună cu soția Anca și cu Acsente și Merdané, fiii, dau zapis părintelui Meletie, că i-au vîndut o vie la Bunești cu 15 ughi<sup>216</sup>. Un alt Mihăilă, monahul, din Budești, cu feciorul său Vladul cel mic, îi dă și el zapis părintelui Meletie, că i-a vîndut via ce avea la Bunești, cu șapte ughi și jumătate, primiți gata în mîinile lor. Zapisul este scris de „eu pop(a) Nicu la Ardeleanu, carele am fost scoțători de cărți la tiparele domnești<sup>217</sup>.

În aceeași zi de 2 decembrie 1639<sup>218</sup> și Stanislav croitorul cu nevasta Chera îi dau zapis lui Meletie ca să se știe

<sup>198</sup> Ibidem, XXV/15. Orig. rom., hîrtie, Cf. copie în ms. nr. 447, p. 57 (cu data greșită 1632 (7140) martie 1).

<sup>199</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XXV/18. Cf. copie în ms. nr. 463, p. 115 v – 116.

<sup>200</sup> Ibidem, ms. nr. 463, f. 134 v.

<sup>201</sup> Este vorba de hrisovul lui Radu cel Mare care la 1 august 1496 întărea mănăstirii Govora sate, vii, țigani și un obroc anual în bani și hrană, în care se zice că să-i fie ei „în Rîmnic o moară, pentru că ea le este dedină de la bunicul domniei mele Vlad voevod”, care este Vlad Dracul, pentru că acesta a fost bunicul lui Radu cel Mare. Doc. Rom. Hist., vol. I, Buc., 1966, nr. 268, p. 434, 438.

<sup>202</sup> Matei Basarab îl socotește moș al său pe Neagoe Basarab. În adevăr Neagoe Basarab a dat, la 30 octombrie 1517, Govorei un hrisov în care între altele se vorbește și de o moară în Rîmnic „ce este veche a sfintei mănăstiri, unde se împreună hotarul orășenilor cu ulița lui Oprea”, dată ei „de bătrînul Vlad voevod Drăculea” și de asemenea tot „în Rîmnic, în fața orașului”, de „două mori într-o casă”, pe care „le-am făcut domnia mea de le-am dăruit sfintei mănăstiri”. Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Țara Rom., vol. I, Buc., 1951, nr. 129, p. 128.

<sup>203</sup> Arh. Stat. Buc., ms. nr. 463, f. 134 v.

<sup>204</sup> Actul din 25 octombrie 1636, dat lui Sima logofătul, Bibl. Acad. R. S. R., secția ms., CLXXXI/42.

<sup>205</sup> Vezi copia din ms. nr. 463, f. 134 v, citată aici în nota 203.

<sup>206</sup> Bibl. Acad. R. S. R., CLXXXI/42, orig. rom., hîrtie.

<sup>207</sup> Actul e deteriorat prezentînd multe rupturi, din care cauză o bună parte din text, nu se poate cunoaște, dar e de la sine înțeles că el este în legătură cu celălalt din această zi dat mănăstirii Govora.

<sup>208</sup> Arh. Stat. Buc., ms. nr. 463, f. 134 v.; cf. și ms. nr. 447, f. 332 v – 333 și ms. nr. 234, f. 316–317.

<sup>209</sup> V. aici nota 206.

<sup>210</sup> Arh. Stat. Buc., ms. nr. 234, f. 316. Copie; cf. una și în ms. nr. 447, f. 321.

<sup>211</sup> Ibidem, copie în ms. nr. 234, f. 316–316 v. Cf. și în ms. nr. 447, f. 321; ms. nr. 463, f. 137.

<sup>212</sup> Ibidem.

<sup>213</sup> Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XII/5. Orig. rom. hîrtie. Cf. ms. nr. 463, f. 54 v–55; ms. nr. 234, f. 230 și ms. nr. 447, f. 238 v. Vezi și ms. nr. 448, f. 7–8.

<sup>214</sup> Ibidem.

<sup>215</sup> Ibidem, XVII/4. Orig. rom., hîrtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 298 v–299; ms. nr. 447, f. 382; ms. nr. 463, f. 122 v.

<sup>216</sup> Ibidem, XVII/8. Orig. rom., hîrtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 300 v–301; ms. nr. 447, f. 382 v.; ms. nr. 463, f. 123.

<sup>217</sup> Ibidem, XVII/10. Orig. rom., hîrtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 302; ms. nr. 447, f. 382 v – 383; ms. nr. 463, f. 127.

<sup>218</sup> Ibidem, XVII/9. Orig. rom., hîrtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 301; ms. nr. 447, f. 383; ms. nr. 463, f. 121. Stanislav și Chera cumpăraseră această vie din Bunești de la feciorii popei Stroe, al căror tată, popa Stroe, o cumpărase și el de la Lăpădat Haidul din Bunești, ea fiind mai înainte moșie a popei Dumitru din Săvăstreani. Acest popa Dumitru din Săvăstreani era însă tatăl Cherei soția lui Stanislav croitorul și



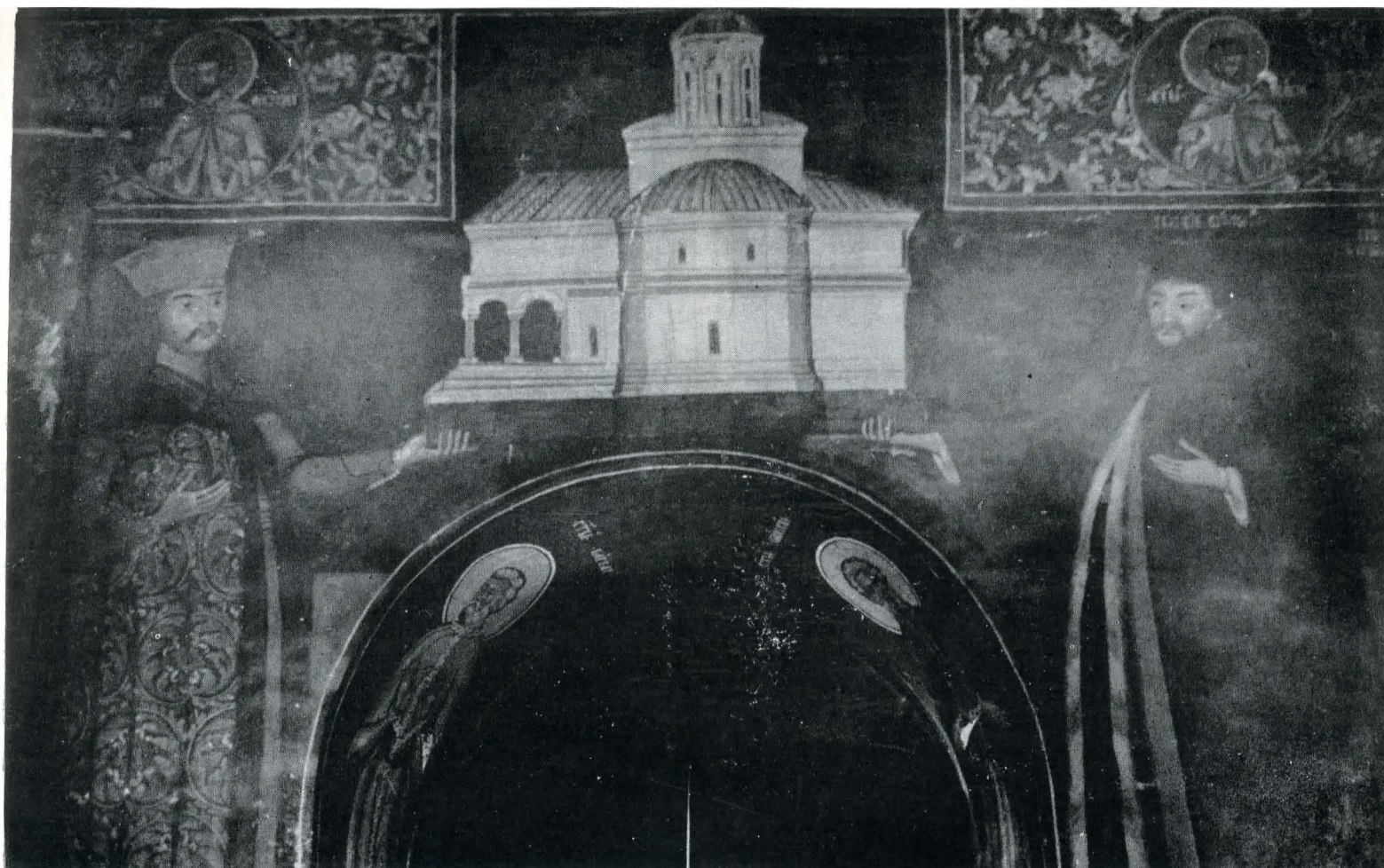


Fig. 11. Ctitorii înaintași ai mănăstirii Govora: Radu voievod cel Mare și Paisie egumenul.

că i-au vindut o vie la Bunești, pe 13 ughi, pe care o cumpăraseră de la feciorii popei Stroe, cu pomii din poalele viei și cu locul sterp din vârful ei, precum și o alta, pentru 4 ughi, care-i era de zestre Cherei soția lui Stanislav. O altă cumpărătură de vie în Bunești o face Meletie, de la popa Stoica, cu pomi pe margine și cu loc sterp pentru șapte ughi și jumătate<sup>219</sup>. În sfârșit, monahul Ioan Birsescu îi vinde și el egumenului Meletie via sa din Bunești, cu pomi în capul viei, din sus și din jos, pentru 4000 de bani. Dar se pare că egumenul de data aceasta n-a mai dispus de bani peșin pentru că pentru o parte din cei 4000 de bani îi dă trei boi tineri „drept bani 1500 și o vacă cu lapte drept bani 350”, iar ce mai rămîne din bani pînă la 4000, să-i dea egumenul pînă într-un an, și de nu va putea, atunci să-și ia egumenul înapoi boii și vaca, iar el să-și tie via<sup>220</sup>.

Meletie egumenul Macedoneanul nu uită nici pe ȣiganii mănăstirii așa de necesari acum ca mină de lucru pentru treburile mănăstirii în care se instalase tipografia și de la o vreme și o școală de tipografi. Dacă deocamdată el nu

cînd feciorii popei Stroe fac via vinzătoare, atunci ea s-a sculat de a răscumpărat-o, căci fusese a neamului ei „de moșie, și au dat bani gata în mina feciorilor popei Stroe, Stanislav și Chera”... „1600 as(pri)”, cum se vede din zăpislul fiilor popei Stroe. Vladul și Troița, dat „la mina lui Stanislav și a soției lui Cherei”, la 17 martie 1634. Ibidem. XVII/3. Orig. rom., hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 298; ms. nr. 447, f. 381 v. — 382; ms. nr. 463, f. 124, fără an.

<sup>219</sup> O arată zăpislul popei Stoica dat „la mina părintelui Meletie”, la 1 ianuarie 1640. El face vinzarea nu numai „cu știrea tuturor megiașilor” dar „și cu a titorilor (pentru ctitorilor), celora ce m-au miluit cu această vie”. Ibidem, XVII/6. Orig. rom., hirtie. Cf. ms. nr. 234, f. 299 v — 300; ms. nr. 447, f. 383 v — 384; ms. nr. 463, f. 122. Popa Stoica avea această vie de la monahia Nastasia din Bărsești, care odată cu via i-a dat și zăpislul și cartea domnească pe care Stoica le dă, împreună cu zăpislul său, egumenului Meletie. Printr-un act fără dată, dar desigur anterior acestuia (Ibidem, XVII/6), monahia Nostosio dă prin zăpis a treia parte din via ei de la Bunești lui popa Stoica, pe core și-l face fiu, pentru ca să-i fie ei pomană și soțului ei Rodul postelnicul și cuconilor ei. Ior nepoții ei Tudor, Isac și Vladul și nimeni altul din rudele ei să nu se amestece să turbure donio sa. Ibidem, XVII/5, orig. rom., hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 299; ms. nr. 447, f. 384 v; ms. nr. 463, f. 125.

<sup>220</sup> Zăpislul din 15 iunie 1640. Ibidem, XVII/7. Orig. rom., hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 300; ms. nr. 447, f. 384; ms. nr. 463, f. 124 v.

putu să-i urmărească și să-i adune pe cei răspîndiți pe aiurea, se făcu forte și reuși să-i scoată pe cei pe care cămărașii de la Ocna Mare, prin abuz îi luaseră spre a-i folosi ca tăietori de sare în ocnă.

În hrisovul din 1 ianuarie 1635<sup>221</sup>, prin care Matei Basarab întărește mănăstirii Govora, părintelui egumen Meletie Macedoneanul și tuturor fraților care trăiesc în mănăstire, șase sălașe de ȣigani arătate pe anume, ni se spune că aceste sălașe au fost ale mănăstirii Govora într-o vreme de demult. Uneori însă cămărașii de la Ocna Mare, „întimplindu-li-se lor de n-au avut tăietori de sare, ... au luat pe acești mai sus ziși ȣigani în miluire ca să le fie lor drepti de i-a băgat pe ei înăuntru în Ocna Mare, pentru că n-au avut nici o apărare nici de către domni nici de către nimeni și de atunci și pînă acuma ei tot au fost înăuntru în ocnă de au fost tăietori de sare”. Situația aceasta menținîndu-se pînă în timpul domniei sale și văzînd domnul că mănăstirea se află „rămasă în sărăcie și fără ȣigani”, a luat hotărîrea de „am făcut miluire cu ea, de am scos pe acești ȣigani de la Ocna Mare și i-am dat pe ei să fie iarăși ai sfintei mănăstiri cum au fost și dinainte vreme, să-i țină pe ei cu bună pace de acum și pînă în veci”<sup>222</sup>.

În rivna sa de a-i afla și pe ȣiganii mănăstirii, pe unde se află și a-i lua înapoi, Meletie se pare că începuse a-i căuta și pe la mănăstiri, făcînd, în unele cazuri, tocmele de a și-i relua sau în caz că ar fugi dintr-o ȣigănie într-alta de a nu fi ȣinuți, ci restituiți. Cel puțin așa ceva ne lasă să credem cartea de tocmeală pe care egumenul Efrem de la mănăstirea Cozia o dă la 9 mai 1638<sup>223</sup>, „la mina părintelui egumenului lu(i) Milintie din sfîntă monastir de la Govora”, că au avut socoteală pentru rindul ȣiganilor și „așa am socotit, ȣiganii și ȣigăncile carii la caré mănăstiré au fost luat mai multu”. Au adeverit însă că „nu s-au luat mai mult nici Govora di(a) Cozia, nici Cozia de la Govora”. Și, fiindcă nu s-a aflat nici la unul nici la altul, „noi ne-am tocmit dinaintea postelnicului lu(i) Dră-

<sup>221</sup> Ibidem, XXV/16. Orig. slav, hirtie. Vezi și ms. nr. 447, f. 402; ms. nr. 463, f. 138 v — 139.

<sup>222</sup> Ibidem.

<sup>223</sup> Ibidem, XXV/19. Orig. rom., hirtie. Cf. ms. nr. 447, f. 402 v — 403.





Fig. 12. Detaliu din tabloul ctitorilor Radu cel Mare cu soția sa.



Fig. 13. Io Constantin Basarab.

gușin, caréli au fost căm(ă)raș la Ocna cia Mare, în zilele prea luminatului lui Mathii voevod", făcându-și cărți de blestem unul altuia, „cum dici nainti” de se vor lua țigan cu țigancă sau țigancă cu țigan, „ori al Govorii ori al Cozii”, să se ia numai cu știrea mănăstirilor și nastavniciilor lor, altfel să nu se poată însoți. Iar dacă țiganii vor fura țigăncile fără să spună năstavniciilor, atunci aceea să fie blestemați. De acum înainte tot ce se va face în acest sens să se facă, așa cum s-au tocmnit, numai prin întrebare și nu altfel<sup>224</sup>.

Chiar din ziua următoare acestei tocmeli avem un act care vorbește de un schimb de țiganci între mănăstirea Cozia, prin egumenul ei Efrem cu Radul logofăt din Zlotești, în care țigancă dată de Efrem nu era din țigănia Coziei, ci o avea ea dintr-un schimb făcut cu „părintele egumenul de la Govora, anum(e) Meletie Rusul”, care o dăduse pentru a se plăti el de egumenul de la Cozia. Schimbul acesta se face și cu știrea lui Meletie care e întâlnit între martori, „eromonah Meletie egumen de la Govora”, după cum prezent între ei este și Drăgușin postelnicul, cămărașul de la Ocna Mare, cel în fața căruia, am văzut, se încheiase tocmeala amintită între Govora și Cozia în privința țiganilor<sup>225</sup>.

Prin priceperea și străduința de care a dat dovadă, Meletie Macedoneanul reuși să refacă viața mănăstirii. Dar el nu se dovedi numai un egumen destoinic gospodar, ci prin modul cum a reușit să activeze și tipografia instalată aici de Matei Basarab, el făcu din mănăstirea pe care o egumenea unul din importante focare de cultură ale țării în această vreme a secolului al XVII-lea. Cele câteva cărți bisericești tipărite în limba slavonă, dar mai ales prima carte de legi apărută în teasurile de la Govora, în limba română, sînt o mărturie vie a importanței ca focar răspinditor de cultură ce devenise Govora pentru țară sub egumenia vrednică a egumenului tipograf. Nu e cazul să mai insistăm aici asupra acestui aspect, au făcut-o îndestul alții înaintea noastră și am făcut-o și noi cu o altă ocazie<sup>226</sup>, dar e bine totuși a mai atrage încă o dată aici aten-

ția asupra faptului că, la Govora tot lui Meletie Macedoneanul i-a revenit cîstea de a conduce și prima școală pentru învățătura copiilor și a tipografiei pentru tipărirea de cărți, înființată și așezată a funcționa aici de către Matei Basarab, despre care am scris noi cu alt prilej<sup>227</sup>.

Această deosebit de înțeleaptă faptă a lui Matei Basarab, din nefericire n-o cunoaștem din hrisovul lui de întemeiere, ci numai din actul de confirmare a ei și de întărire a egumenului Meletie la conducerea școlii, dat de Teofan patriarhul Ierusalimului, din care aflăm și cite ceva din așezămîntul pe care Matei i-l pusese la bază.

Cartea patriarhului Teofan, care poartă data 9 August 1635<sup>228</sup>, ceea ce însemnează că și hrisovul de întemeierea școlii, dat de Matei Basarab, al cărui conținut îl întărește, trebuie să fi fost dat în preajma ei, ne arată că domnul afierosise mănăstirii Govora și egumenului ei chir Meletie, 1000 de galbeni, care să fie întrebuințați pentru a lucra și tipări cărți, pentru a hrăni și întreține pe profesorii aduși spre a preda. Cu supravegherea desfășurării activității învățaturii și a examenelor domnul însărcina pe mitropolitul țării de atunci și care vor fi în viitor. Întărirea pe care el, patriarhul, o dă, i-a fost cerută chiar de domn și el s-a grăbit s-o facă fiindcă acest lucru de a învăța copiii carte este o mare binefacere, iar din partea domnului o dovadă de înțelepciune.

În felul acesta Meletie Macedoneanul a contribuit și la pregătirea cadrelor de tipografi și e fără îndoială că mulți dintre aceia care au lucrat mai apoi la tipărirea atîtor din cărțile care au apărut din tipografiile țării sau care au lucrat chiar dincolo de hotarele ei, aici își vor fi făcut învățătura și ucenicia.

La cei pe care-i discutăm altădată adăugăm acum și pe popa Nicu, acel scriitor al zapisului din 2 decembrie 1639<sup>229</sup>, al lui Mihail monahul din Bunești, către Meletie, pentru via ce-i vînduse acestuia și Govorei la Bunești. Popa Nicu arată că a scris el „la Ardeleanul, carele am fost scoțători de cărți la tiparele domnești” și, dacă am crede că acest plural „am fost scoțători de cărți” nu se referă numai la el, ci și la Ardeleanul, care ar putea să

<sup>224</sup> Ibidem.

<sup>225</sup> Zapisul din 10 mai 1638 scris de „bătrînul Stanimir log(olă)tu” la Ocna Mare”. Ibidem, Mănăstirea Cozia, XLVIII/12. Orig. rom., hirtie.

<sup>226</sup> Studiul nostru amintit, care se află sub tipar.

<sup>227</sup> Ibidem.

<sup>228</sup> Ibidem, XXVI/1. Orig. grec., pergament.

<sup>229</sup> Ibidem, XVII/10.





Fig. 14. Anthim mitropolit Ungrovlahiei.

nu fie un nume propriu, ci să indice doar locul de unde venise cel în casa căruia se va fi scris actul, atunci am crede că și acest ardelean, împreună cu el, era tot „scotător” de cărți, și, ca atare, am avea a face nu cu unul, ci cu încă doi tipografi. Ori cum ar sta lucrurile, fapt cert este că Meletie demonstrase, în acești ani de activitate la Govora, că meritase din plin calificativele cu care Matei Basarab însoțise numirea sa ca egumen, pe care le-am întâlnit în hrisovul din 6 ianuarie 1634<sup>230</sup>.

După cele ce spuneam mai înainte, această numire în egumenie trebuie că se făcuse după 6 noiembrie 1633<sup>231</sup>, dar ante 6 ianuarie 1634, și, așa cum zicea hrisovul din acest an, care ni-l arată pentru prima dată pe Meletie în fruntea Govorei, ea fusese făcută pentru toată viața lui, căci domnul ținuse să sublinieze în hrisovul amintit, în care vorbește de ea, că „să fie egumen într-această sfântă mănăstire Govora pân la moartea lui”<sup>232</sup>.

Totuși, după cite se pare și indiferent de motive, această hotărâre a domnului, pînă la urmă nu s-a împlinit. Unele izvoare ne arată că înainte de a fi fost vorba de moartea sa, Meletie n-a mai funcționat ca egumen la chinovia la care fusese numit și pe care o condusesse cu vrednicie cîțiva buni ani de zile. Ce anume se va fi întîmplat, din ce motive s-a ajuns la această situație călcîndu-se, dacă a fost o călcare, chiar în plină domnie a lui Matei Basarab, și deci cu știrea lui, o hotărâre pe care, poate ca pe o răsplată, o luase o dată, noi nu putem s-o știm astăzi, fiindcă nu dispunem momentan de nici un izvor care să ne dea vreo relație, demnă de toată încrederea, în acest sens. Să fie vreo legătură între pierderea sau renunțarea, — căci poate fi și o renunțare, — la egumenie și mutarea<sup>233</sup> tipografiei care funcționase la Govora, la mănăstirea Dealul, de unde va lua drumul Tîrgoviștei, mai lingă scaunul domnesc? Să fi căzut Meletie, din vreun motiv oarecare, în dizgrația domnească?

<sup>230</sup> Arh. Stat. Buc., ms. nr. 463, f. 118 v — 120. Cf. o altă copie în ms. nr. 234, f. 4—6.

<sup>231</sup> După întoarcerea lui Matei vodă de la Camenița unde-l însoțise în expediție pe Abaza-pașa.

<sup>232</sup> Vezi trimiterea mai sus în nota 230.

<sup>233</sup> I. Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche, 1508—1830*. tom. 1, Buc., 1903, p. 123, notița; vezi și p. 146 etc.

Se prea poate să fie așa, după cum poate fi și într-alt chip necunoscut nouă astăzi. În orice caz, în baza izvoarelor sigure de care dispunem, putem spune că ultimul document în care Meletie apare ca egumen la mănăstirea Govora este zăpăditul din 15 iunie 1640<sup>234</sup>. Dacă va mai fi stat sau nu la conducerea mănăstirii, ori, mai bine, cît va mai fi stat în fruntea ei după această dată, n-o putem spune fiindcă deodată el dispăre din izvoare, parcă ar fi intrat în pămînt.

Totuși, pentru Augustin Bunea<sup>235</sup>, egumenul tipograf n-a dispărut. El ar fi trecut în Transilvania unde, la 3 septembrie 1640, murind Ghenadie mitropolitul Bălgradului<sup>236</sup> și scaunul său devenind vacant, Meletie ar fi aspirat și el la ocuparea locului rămas liber, la care se mai îndulziseră repede și alții<sup>237</sup>.

După părerea lui Bunea, el ar fi acel egumen „Milo-vitius” sau „Milovics” pe care, superintendentul calvin, ungur, Geleji îl recomanda principelui Transilvaniei G. Rákócsy I spre a fi ales, arătîndu-i, în același timp, că ceilalți pretendenți sînt prea simpli pentru a urca în scaunul mitropolitan<sup>238</sup>.

Se pare însă că și pentru Bunea numele „Milo-vitius”, pe care i-l dă Geleji candidatului pe care-l recomandă principelui, era departe de a permite o cît de credibilă apropiere de acela de Meletie și, atunci, învățatul canonic transilvănean își sprijină identificarea pe care o propune între „Milo-vitius” și macedoneanul tipograf govorean, pe unele informații pe care superintendentul Geleji le dă despre persoană și trecutul acestui „Milo-vitius” cînd îi face recomandarea. Acest „Milo-vitius” sau „Milovics”, zice Geleji, este fiu de grec din Macedonia, probabil din Milovița (se găsea așa o explicație numelui?), care-și părăsise țara încă de cînd era mic și venise în țările române. Venit aici el ajunsese egumen la o mănăstire, al cărei nume nu-l dă, în care ținea o tipografie cu care tipărise „*Biblia și alte cărți în limba română*”. Fusese mai înainte, chiar de mai multe ori, în Transilvania, cu „salvus conductus” de la Rákócsy<sup>239</sup>.

Susținătorul lui cel mai important era „prefectul” Csernatony<sup>240</sup>, folosit deseori de Rákócsy ca sol în Țara Românească. „Această descriere arată destul de evident”, socotește Bunea, că e vorba de „cel mai mic între călugări Meletie Machedoneanul, igumenul mănăstirii cenobitice Govora”, care „s-a aprins de dragoste pentru acest meșteșug al tipografiei, cînd a primit haina călugărească în s. munte al Atonului, în marea lavră bulgărească... Zograf”. El a tipărit „*Psaltirea slavonă*”. . . și „*Pravila cea românească*”, tot acolo<sup>241</sup> la Govora, ceea ce se potrivea cu ultima parte a informației calvinului Geleji<sup>242</sup>.

<sup>234</sup> Așa ne arată și lista egumenilor aflată în *Indicile cronologic* nr. 13, Dir. gen. a Arh. Stat. Buc., 1958, p. 75, unde se dau ca limite pentru egumenia lui: 1634 ianuarie 6 — 1640 iunie 15.

<sup>235</sup> Vezi lucrarea lui; *Vechile episcopii românești a Vadului, Geogiului, Silvașului și Bălgradului*, Bloș, 1902, 152 p.

<sup>236</sup> Ibidem, p. 86.

<sup>237</sup> Ibidem, p. 87.

<sup>238</sup> Ibidem, loc. cit. Pentru Ștefan Meteș, care merge direct la sursa lui Bunea, ignorîndu-l pe acesta, nu e nici o îndoială că Meletie este candidatul din Țara Românească. Vezi lucrarea sa, *Ist. bis. și a vieții religioase a Rom. din Transilvania și Ungaria*, vol. I, ediția a II-a, Sibiu, 1935, p. 194—197, 440. Conform și M. Păcuraru, *Legăturile bis. ort. din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în sec. XVI—XVIII*, Sibiu 1908, p. 10, care nu folosește decît corespondența lui Geleji, dată în I. Lupaș, *Doc. istorice Transilvane*, vol. I, 1599—1699, Cluj, 1940, p. 206—210, 212—213.

<sup>239</sup> Ibidem, p. 87.

<sup>240</sup> Csernatony i l-a prezentat lui Geleji care i-a făcut și cercetare canonică, punîndu-i cîteva întrebări în scris ale căror răspunsuri nu l-ar fi mulțumit căci candidatul i-ar fi zis cum că astfel de chestiuni dogmatice nu se agită pe acolo de unde venea el, dar că e gata, să mai învețe, mai ales de la el, de la Geleji. Superintendentul rămîneo de asemenea cu impresia că în unele puncte Milo-vitius se apropie de „papistași”, iar în altele de calvini, dar nu i se poate cere ca dintr-o dată să se lase de cele ce crede biserica orientală. Oricum, ar fi bine să fie mai întîi băgat în mănăstirea din Alba-Iulia, pentru a se mai împrieteni cu călugării și numai după aceea să se facă sinodul electoral al preoților, căci altfel nu prea e plăcut preoților români. Ibidem, p. 88—89. La p. 89 și cele 7 condiții de numire. La I. Lupaș op. cit., p. 206—209, sînt date 24 de condiții ce ar fi trebuit să îndeplinească Meletie spre a fi acceptat.

<sup>241</sup> Vezi trimiterea lui pentru citatul ce face la I. Bianu și N. Hodoș *Bibliografia românească veche*, vol. I, p. 104—106 și 108, 113 (La ultimele două pagini trimiterea nu corespunde. Ar fi trebuit 112 și 534—5).

<sup>242</sup> A. Bunea, op. cit., p. 88 nota 1. El ia corespondența lui Geleji, după Ötvös Agoston, *Geleji Katona István élete és levelei I Rákóczi Györgyhöz*, în „Uj Magyar Múzeum”, 1859, t. I, p. 203 și urm. cf. în traducere în rom. la I. Lupaș, op. cit., numerele: 86—90.



Dar, cu toată recomandarea ce-i face superintendentul către principele Rákócsy, spune mai departe Bunea, „Milovitius” (Meletie) nu a fost numit. Lui i-a fost preferat un altul, apărut în ultimul moment, Ilie Iorest, care venea de la mănăstirea Putna din Moldova. În numirea lui, trăsesse tare mult în cumpănă cuvântul celui care-l susținea pe acest ieromonah putnean, susținător care nu era altul decât prietenul principelui transilvănean, voievodul Matei Basarab<sup>243</sup>, care se amestecase în dispută poate și pentru a-i plăti lui Meletie fiindcă, cum zice N. Iorga, prin a lui „fugă îi stingherise tiparul”<sup>244</sup>.

Însușindu-și identificarea Milovitius-Meletie, făcută de Bunea ca și candidatura amintită, Nicolae Iorga<sup>245</sup> afirmă că Meletie și-ar mai fi încercat și o a doua oară șansele la ocuparea scaunului mitropolitan al Bălgradului. Încercarea aceasta ar fi făcut-o după ce Ilie Iorest a fost descăunat și aruncat în închisoare, unde a fost supus la mari chinuri. Dar, „Nici cu acest prilej nu izbuti Meletie, căci cîrja se dădu lui Simion, ce-și zise Vlădica Ștefan”. Văzînd că nici de această dată nu isprăvi nimic, „el se întoarse la Matei-Vodă, se uni cu un tipograf rus, cu un sirb, cu un croitor din Ocnele-Mari și cu un al patrulea meșter, și, în mănăstirea Dealul, unde era acum egumen Varlaam Arapul, el dădu forma cea nouă a Cazaniei lui Silvestru”<sup>246</sup>, după care, încheie N. Iorga, „nu se mai aude de dinsul”<sup>247</sup>.

Desigur, părerea lui Augustin Bunea, însușită și de N. Iorga, potrivit căreia Milovitius, candidatul la scaunul mitropolitan al Bălgradului, este Meletie Macedoneanul, se poate să fie adevărată fiindcă unele fapte dintre cele care-i privesc viața s-ar potrivi cu ceea ce știm despre el. Sînt însă și nepotriviri care mențin îndoiala și pot lăsa să se strecoare ideea că ar putea fi altul. Așa de pildă, dacă e adevărat că nu e un localnic, ci un venit din Macedonia în Țara Românească, nu e totuși adevărat că a venit aici de mic copil și că tot aici – cum s-ar înțelege – a îmbrățișat tagma călugărească ajungînd egumen. Am văzut mai înainte cum stau lucrurile în această privință. Superintendentul Geleji știa și spunea că Milovitius cunoștea meșteșugul tipografiei, dar unde-l deprinsese nu arăta<sup>248</sup>. Dar dacă de mic copil el a venit în țările române, atunci cum a putut învăța aici acest meșteșug, cum s-ar înțelege, chiar dacă n-o spune?

Geleji zice că Milovitius al lui a ajuns egumen la o mănăstire în care ținînd tipografie a tipărit biblia și cărți în limba română, ceea ce ușor putea determina pe Bunea să meargă cu gîndul la Govora, dar aici nu s-a tipărit niciodată biblia, căci Psaltirea slavonă din 1637 scoasă de teascul govorean nu însemnează biblia<sup>249</sup>, care e o tipăritură în limba slavă, și nici alte cărți în limba română, căci singura în această limbă care a apucat ceva din timpul egumeniei lui la mănăstirea govoreană a fost Pravila mică<sup>250</sup>, un nomocanon de legi care, nici ca traducere în românește și nici ca tipărire nu e opera lui Meletie, cu toate că el se laudă cu tipărirea ei<sup>251</sup>. Ea e o traducere mai de mult a lui Moxa<sup>252</sup>, iar ca tipăritură e mai mult rezultatul trudei

<sup>243</sup> Ibidem, p. 88–90. După Metes (op. cit., p. 197) susținătorul lui Iorest a fost Vasile Lupu. Cf. și M. Păcuraru, op. cit., p. 16, dar în această privință corespondența este confuză. Dacă nu l-a ajutat Matei Basarab, atunci de ce sfințirea i se face în Țara Românească de către Mitropolitul Teofil? Nu-i era domnul adversar? Vezi N. Iorga, *Studii și documente*, vol. IV, p. 215, Iorest era totuși un transilvănean cf. I. Lupaș, op. cit., nr. 97, p. 229–231, luat după S. Dragomir, *Contrib. privitoare la relațiile bis. rom. cu Rusia în veacul XVII*, București 1912, p. 104–106.

<sup>244</sup> N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, I, ed. a II-a, București, 1925, p. 260.

<sup>245</sup> Atît în *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 299 sq., cit. și din *Istoria literaturii românești*, vol. I, ed. a II-a, Buc., 1925, p. 248, 260, se vede aceasta.

<sup>246</sup> Nu Cazanie, ci Evanghelia învățătoare îi este titlul. I. Bianu și N. Hodoș, op. cit., ms. 46, p. 144 sq.

<sup>247</sup> N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. I, ed. a II-a, p. 260.

<sup>248</sup> Geleji nu știe nimic despre venirea lui Meletie din părțile rusești și de aducerea tiparului de la Kiev. Nu cumva nu știe asemenea lucruri fiindcă nu erau existente în viața lui Milovitius și deci el nu e Meletie?

<sup>249</sup> Însuși Bunea știe acest lucru, cum n-ar fi știut-o tocmai el față de bisericească cu înalt grad ierarhic? O și spune de altfel. A. Bunea op. cit., p. 88, nota 1.

<sup>250</sup> I. Bianu și N. Hodoș, op. cit., nr. 39, p. 108 și urm.

<sup>251</sup> Ibidem, p. 112.

<sup>252</sup> N. Iorga, op. cit., p. 247, 248. Cf. și I. G. Sbierea, *Mișcări culturale și literare la Români din stînga Dunării...*, p. 117 și urm.

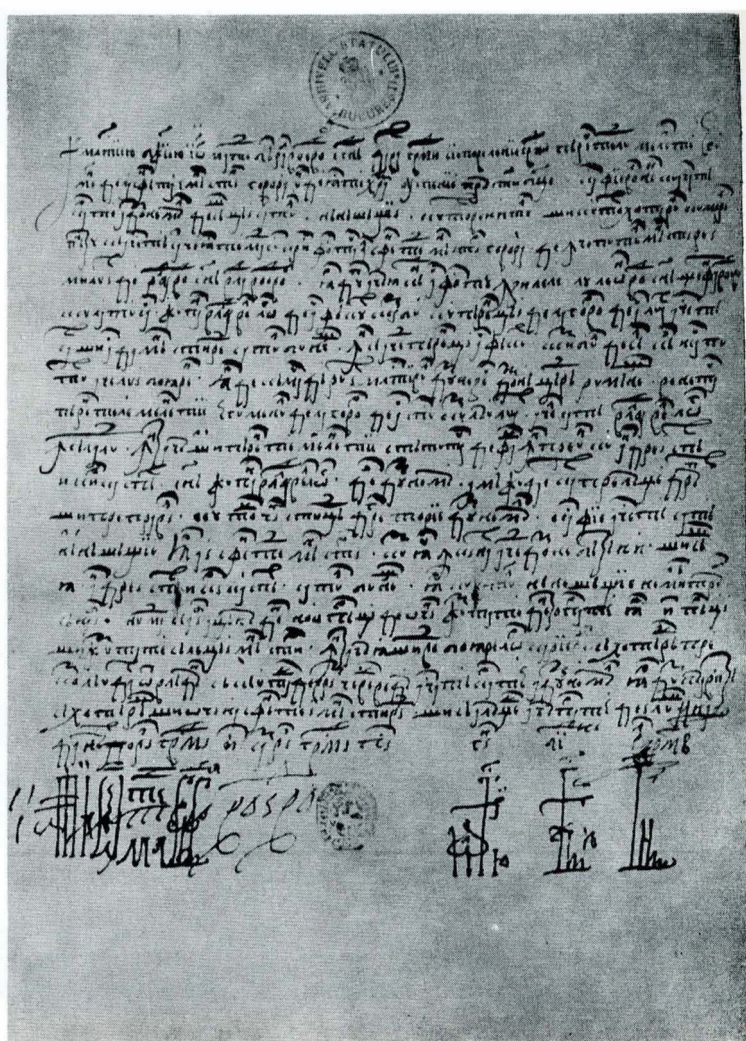


Fig. 15. Document de la Matei Basarab, din 11 ianuarie 1634.

ieromonahului Ștefan din Ohrida, care nu uită nici el să ne spună acest lucru<sup>253</sup>.

De neînțeles este și ceea ce Iorga numește „fuga” lui Meletie de la Govora. Lăsa el chiar cu atîta ușurință un loc, nu fără importanță, în care se făcuse necesar și care-i fusese încredințat pe viață, lăsa el o prietenie și o deosebită considerație ca acelea de care se bucura la Matei Basarab, pentru a se duce într-un loc unde aproape totul îi era potrivnic și implicit șansele de reușită minime sau chiar inexistente, cum s-au și dovedit? E greu de crezut că Meletie, cu experiența de viață pe care o avea și cu simțul lui realist pe care-l dovedise ca egumen al mănăstirii Govora, ar fi preferat să se angajeze pe o astfel de cale oarecum aventuroasă, mai ales că nu se putea să nu-și dea seama de urmări și de pierderea sigură a prieteniei domnului și ocrotitorului său din Țara Românească. De ce dar ar fi plecat el de aici cînd știa că domnul, prieten al principelui, i s-ar fi opus, cum a și făcut-o, așa cum cred Bunea și N. Iorga, candidaturii lui Milovitius și celorlalți, făcînd să reușească cel pe care-l susținea, dacă Matei vodă l-a susținut pe Iorest și nu Vasile Lupu, și, mai ales, dacă totuși ar fi făcut-o împotriva tuturor acestor raționamente, cum ar mai fi putut Meletie să se mai reîntoarcă iar în țară la Matei Basarab, cum afirmă N. Iorga?

Dar, fiindcă izvoarele nu sînt clare în această privință, indiferent dacă Meletie este sau nu cel care candidează la scaunul mitropolitan al Bălgradului, în 1640, sub numele

<sup>253</sup> I. Bianu și N. Hodoș, op. cit., p. 113, N. Iorga, crede că ieromonahul Ștefan de Ohrida a continuat lucrarea după plecarea lui Meletie. Ibidem, p. 248. Dar Meletie n-a putut pleca decît după 15 iunie 1640, dată la care, cum am arătat, el mai era încă aici ca egumen la Govora. În cazul acesta cum a putut să continue lucrarea Ștefan de Ohrida după plecarea lui Meletie cînd el zice că a tipărit cartea începînd „a se scrie cînd a fost anul 7149, iar de la nașcerea lui Christos 1640, luni în întîia Duminică a sîntului post; apoi s-a terminat luni, în a șaptea săptămînă a postului din același an”. I. Bianu și Hodoș, op. cit., p. 113 (Pentru nepotrivirea datei de la facerea lumii cu cea de la era noastră, v. I. G. Sbierea, *Mișcări culturale și literare la Români din stînga Dunării în restimpul de la 1504–1714*, Cernăuți, 1897, p. 120–123). Aceasta însemnează că lucrarea era terminată cu mult înainte de 15 iunie 1640, cînd Meletie era încă egumen la Govora.



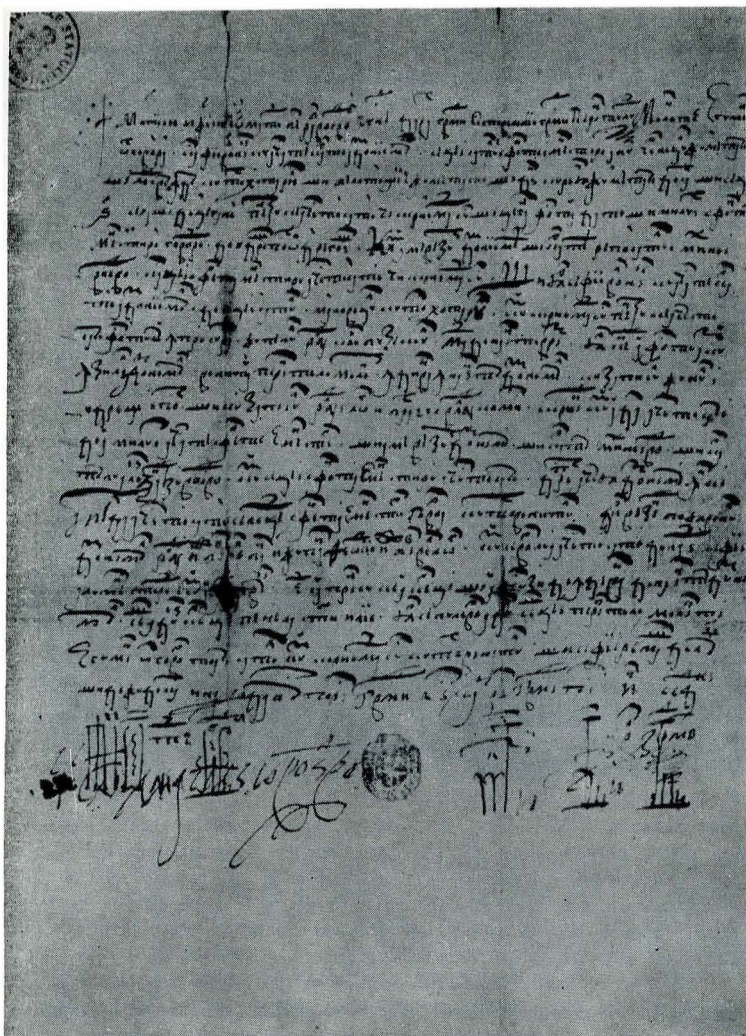


Fig. 16. Document de la Matei Basarab, din 24 iunie 1634.

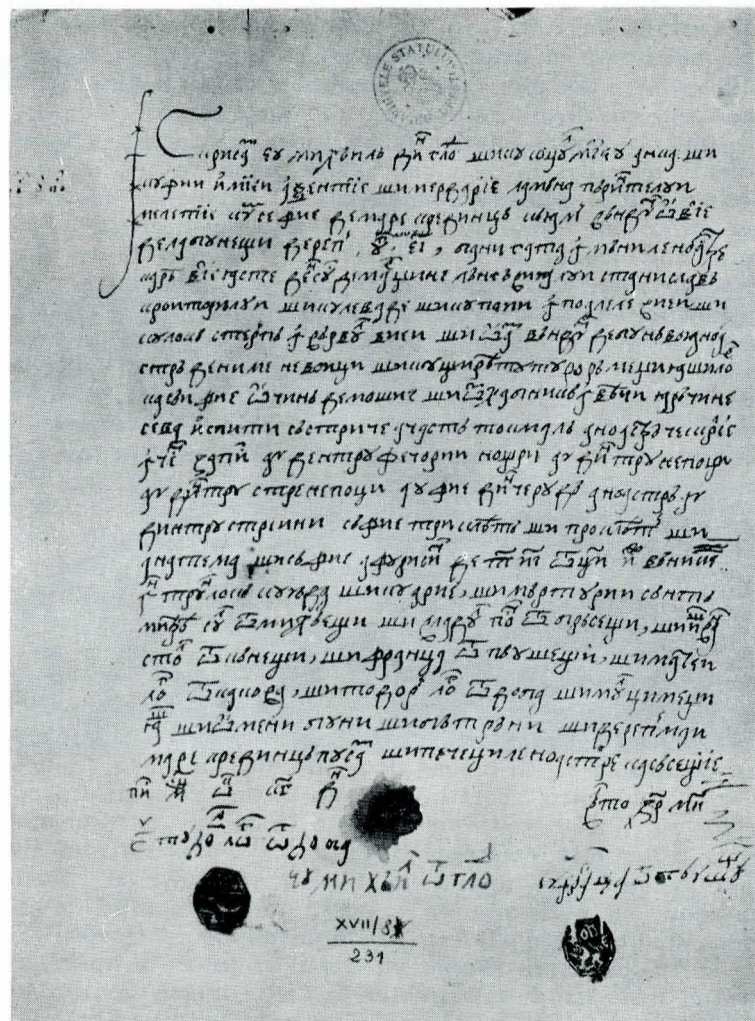
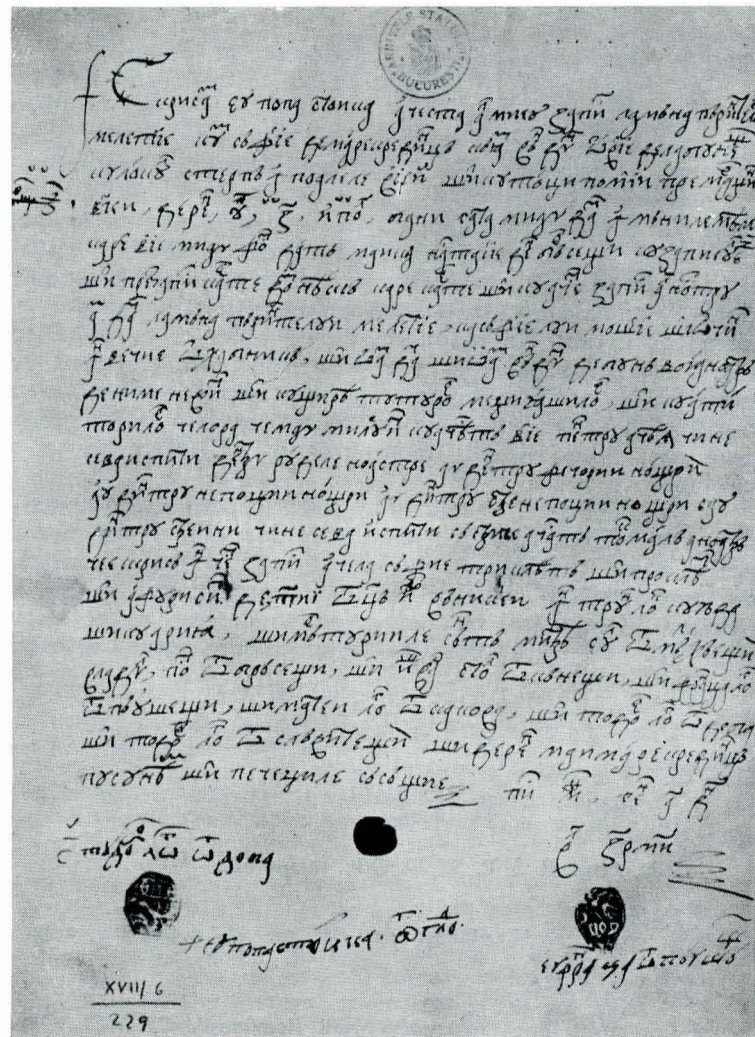
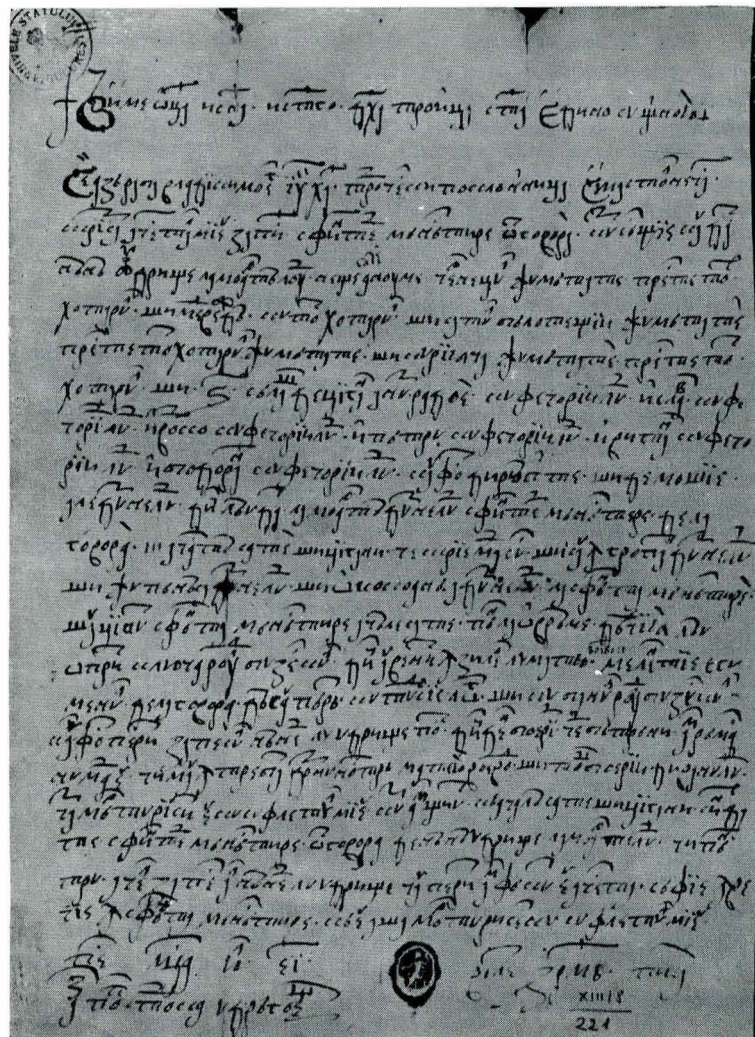


Fig. 17. Zapisul lui Mihailă din Glod dat egumenului Meletie la 23 oct 1639.

Fig. 18. Zapis de mărturie din 15 iulie 1634 dat mănăstirii Govora.

Fig. 19. Zapisul popei, Stoica dat la 1 ian. 1640 egumenului Meletie.





de Milovitiuș, cert rămâne faptul că, în calitate de egumen al Govorei, în cursul anului 1640, după 15 iunie 1640, el nu mai apare în actele mănăstirii și nu numai în calitate de egumen, dar nici altfel. Cît privește anul următor, 1641, este cert că Meletie nu mai era egumenul mănăstirii fiindcă în iulie, o notiță de pe ultima foaie a Psaltirei slavone sfîrșită de cules la 30 iunie 1638, tipărită de „eu cel mic între călugări Meletie Macedoneanul igumenul” Govorei, ne arată clar faptul căci zice: „Acele dumnezeiești Sinaxare am început să le scriu din luna iulie și le-am dus pînă la sfîrșit, eu nedestoinicul Silvestru Taha eromonah, egumenul lavrei chinovitițe Govora, în anul 7149” (1641)<sup>254</sup>. Aproximativ, cam același conținut îl are și o altă însemnare, tot a lui Silvestru, la sfîrșitul și a Psaltirei slavone cu Ceaslov<sup>255</sup> tipărită la Govora între 1638–1641, a doua oară, din porunca lui Matei Basarab, de ieromonahul Ștefan de Ohrida, despre care N. Iorga zice că a fost începută de Meletie și sfîrșită de Ștefan<sup>256</sup>. E clar deci că, cel puțin la jumătatea anului 1641, Meletie nu mai era egumenul Govorei, ci această sarcină era în seama ieromonahului Silvestru Taha, fără însă a putea ști de cînd începuse el egumenia aici<sup>257</sup>.

Se pare totuși că fostul egumen, Meletie Macedoneanul, nu era plecat din țară, pentru că îl găsim aici, și desigur locuind la Govora, în anul următor, apărînd ca martor într-un zăpis din 10 iulie 1642<sup>258</sup>. La această dată monahia Efimia vinde episcopului de Rîmnic, Ignatie, o țigancă a sa, pentru care i se plătise doar 10 ughi, nu numai fiindcă era o „fată mică”, cum i se spune în act, ci și pentru că chiar ea, vinzătoarea, intenționat o vindea cu un preț mai scăzut deoarece episcopul a iertat-o și i-a și slujit 40 de zile, neîntrerupt liturgie, pentru că păcătuisese și făcuse un copil în călugăria ei<sup>259</sup>. Între martorii acestui zăpis, deci, apare și Meletie ca „fost egumen de la Govora”<sup>260</sup>.

O a doua știre despre el, după aceasta, ne apare la un interval destul de depărtat în timp, anume, tocmai la 2 septembrie 1644 pe Evanghelia învățătoare, tipărită la mănăstirea Dealul<sup>261</sup>, de către, „Ioan Cunatovici, tipograf rus, cu ucenicii. Proca Stanciovici, croitor, din Rîmnicul de la Ocnele mari. Tudor Dumitrovici, Sîrb, din Rîmnicul de la Olt. Lupin Dumitrovici Popești (?) din Lucavăț”<sup>262</sup>. La sfîrșitul prefeții acestei cărți este trecută o însemnare din care se vede că „Ispravnicu despre izvodului scripturi și cuvintele tocmitori” aceștii cărți a fost „multu greșitul eromonah Meletii Machedonul proegumen al Govorii”<sup>263</sup>.

De aici se vede că Meletie se afla în țară, că era încă la Govora și că deținea aici rolul de „proegumen”, adică de subaltern, ca fost egumen, al egumenului din acest moment. Oare dacă el ar fi fost acel Milovitiuș pretendent la candidatura scaunului mitropolitan de la Alba-Iulia, care l-ar fi pus în conflict cu domnul țării, ar mai fi avut curajul să se reîntoarcă în țară, ba încă ar mai fi și căpătat tot un rost de conducere în mănăstirea pe care altă dată o condusesse? Matei vodă chiar, ar mai fi îngăduit el aceasta? E greu de răspuns afirmativ. E mai probabil că altele vor fi fost cauzele care i-au adus retrogradarea cu toate că, cum mai spuneam, nu este exclus ca faptele să fi fost cum le propunea Bunea. Numai izvoare mai precise, care s-ar putea ivi de acum înainte, ar putea aduce o clarificare.

Probabil însă că nu cu anul 1644 se punea capăt activității lui Meletie așa cum credea N. Iorga<sup>264</sup>, ci mai tîrziu, poate chiar mult mai tîrziu, căci, după părerea noastră, cel puțin în 1647, el mai era la Govora și încă iarăși în calitate de egumen. Ne îndeamnă să credem acest lucru un hrisov din 26 aprilie 1647<sup>265</sup>, prin care Matei voievod

întărește lui Vintilă, Dumitru Duescu și alții, părțile lor din moșia Strimba, din județul Dolj, pentru care avuseseră piră cu egumenul Rusu de la mănăstirea Govora, care zicea că toată moșia Strimba este a mănăstirii și n-au acești oameni treabă cu ea. Cine ar putea fi acest egumen Rusu, decît Meletie Rusul din zăpisul lui Radu logofăt din Zlotești de la 10 mai 1638<sup>266</sup>, căci Rusul ca nume de călugăr este imposibil. Dacă Meletie este acest Rusul egumen la Govora acum, trebuie să admitem că Matei Basarab își întorsese iarăși fața către el și, repus în egumenie, probabil că o va fi ținut pînă la sfîrșitul vieții, așa cum fusese hotărît prima dată, dar despre acest lucru nu mai avem alte izvoare care să ne informeze.

#### REZUMATE:

1634 (7142) ianuarie 11 (fig. 15). Matei Basarab voievod dă poruncă egumenului Melente de la mănăstirea Govora să fie volnic a ținea satul Nănăștii cu tot venitul, cu tot hotarul și cu morile, pentru că a fost al mănăstirii, de la începutul ei, miluit de Radu vodă fiul lui Vlad voievod.

În timpul lui Leon vodă, fiul lui Ștefan Vodă, Vlad marelle logofăt, silind pe călugări, a făcut schimb cu mănăstirea dîndu-i satul Bunești și luînd el satul Nănăștii. Acum însă, egumenul Melentie se pirăște pentru sila făcută, cu fiii lui Vlad marelle logofăt, Andrei spătar și Chirca spătar și domnul desface schimbul dînd să ție fiii lui Vlad m. logofăt din năuă părți de ocină jumătate dintr-o parte, iar mănăstirea să ție opt părți și jumătate. Boierii din Vlădeni, care sint dați, ei să aleagă și să hotărască ocina mănăstirii și de partea lui Iluș. Ispravnic însuși domnul. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, VII/11. Orig. rom., hirtie dublă, pecete inelară aplicată).

1634 (7142) iunie 24 (fig. 16). Matei Basarab voievod dă poruncă egumenului Melente de la Govora să fie volnic să ție satele mănăstirii anume: Cernețul jumătate, precum și șase sălașe de țigani, care, toate îi fusese miluite de Udriște postelnic din Drăgoești, cum s-a văzut din cartea lui Mihnea voievod.

Să țină și satul Malovețul împreună cu satele de mai sus, căci fostu-le-au impresurat Radul clucer Buzăscul, mai nainte vreme, iar acum egumenul Melente a ridicat piră pentru ele aducînd zăpisul lui Udriște postelnic și zăpisul Radului log. și al fratelui său Vladul comis care arată că au miluit mănăstirea cu ele.

Piritul, Radul, care a fost mare logofăt, cere soroc să aducă dovezile lui, pînă la sfîntul locaș și, de nu va aduce, satele să rămîină în stăpînirea mănăstirii Govora. Ispravnic însuși domnul. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/6. Orig. rom., hirtie dublă; pecete inelară, aplicată).

1639 (7148) octombrie 23 (fig. 17). Mihăilă din Glod cu soția sa Anca și cu fiii, Acsente și Mardarie, dau zăpis la mina părintelui Meletie că i-au vindut, de bună voia lor, drept ughi 15, bani gata, o vie la Bușești, care se află, den sus de margine, lîngă via lui Stanislav croitorul, împreună cu livada, cu pomi în poalele viei și cu loc sterp în „vărul” viei. Vinzarea se face cu știrea tuturor megiștilor, iar cine se va ispiti să strice tocmeala lor, fie dintre rude, fie dintre străini, să fie sub blestemul celor 318 părinți de la Nikeia. Martori. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XVII/8. Orig. rom., hirtie dublă, trei peceti aplicate).

1634 (7142) iulie 15, Drăgoești (fig. 18). Sima stolniceasa dă zăpis mănăstirii Govora precum că ea știe că „nenea Udriște” la moartea lui a dat mănăstirii satele: Cernețul jumătate, Medvejdea cu tot hotarul Baloteștii jumătate, Curliacia jumătate și 6 sălașe de țigani, pe care-i arată anume, și s-a îngropat la mănăstire el, jupineasa lui și o „cocoană” a lui. Mănăstirea le-a ținut pînă la o vreme, după care, Radu Buzescu le-a „oprit” pe seama sa. În zilele lui Matei vodă, Melentie egumenul s-a pîrit cu Tudosie logofăt și cu banul Radul Buzescul pentru această danie, fiindcă ar fi pierit zăpisul de miluire al lui Udriște postelnic. Cum dintre boierii cei bătrîni a rămas numai ea, Matei voievod a întrebă-o cum știe de rîndul sateilor și țiganilor: sint date de Udriște mănăstirii sau nu? Știînd că Udriște le-a dat danie Govorei, ea dă mărturia aceasta spre a fi în locul zăpisului de danie care s-a pierdut. Scrie popa Stoica în Drăgoești. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/8. Orig. rom., hirtie dublă, pecete inelară aplicată).

1640 (7148) ianuarie 1 (fig. 19). Popa Stoica dă zăpis de încredințare părintelui Meletie, că i-a vindut o vie la Bunești, cu loc sterp în poalele viei și cu pomi pe marginea ei, drept 7 ughi și jumătate, bani gata. Via o avea și el dată, cu zăpis și carte domnească, pe care le dă părintelui Meletie, de maica Nastasia din Birsești. Vinzarea se face cu știrea tuturor megiștilor și a „țitorilor” care l-au miluit cu această vie, iar stricătorii zăpisului să intre sub blestemul celor 318 părinți de la Nikeia. Martori. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XVII/6. Orig. rom., hirtie dublă, două peceti aplicate).

<sup>266</sup> Ibidem, Mănăstirea Cozia, XLVIII/12. Orig. rom., hirtie.

<sup>254</sup> I. Bianu și N. Hodoș, op. cit., p. 534–535.

<sup>255</sup> Ibidem, nr. 37, p. 106–107, „Acest Sinaxar incepu a-l tipări și-l sfîrși nedestoinicul Silvestru Taha eromonah și egumen al lavrei chinoviene Govora în anul 7149 (1641)”, p. 107.

<sup>256</sup> N. Iorga, op. cit., p. 247–248.

<sup>257</sup> Nu e de crezut că ar fi început-o chiar de a doua zi de după 15 iunie 1640.

<sup>258</sup> Bibl. Acad. R. S. R. XC/39. Orig. rom., hirtie.

<sup>259</sup> Ibidem.

<sup>260</sup> Ibidem.

<sup>261</sup> I. Bianu, și N. Hodoș, op. cit., nr. 46, p. 144 și urm.

<sup>262</sup> Ibidem, p. 147.

<sup>263</sup> Ibidem, p. 146.

<sup>264</sup> N. Iorga, op. cit., p. 260.

<sup>265</sup> Arh. Stat., Buc., Mitropolia Țării Românești, CXLIV/28. Orig. rom., hirtie.